

УДК 658.15

Н.О. Бабина, Г.А. Щелкунова

Shhcelkunova777@gmail.com

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

РОЗВИТОК СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розвиток спільних підприємств в Україні є актуальним, оскільки на сучасному етапі розвитку країна переживає період нестабільності та становлення економічної, правової та соціальних культури підприємництва. Будь які зміни подібного характеру не проходять без значних затрат ресурсів, а зміни в масштабі цілої країни потребують залучення капіталів колосального масштабу. Нажаль, наша економіка не може забезпечити достатній рівень інвестування. Внутрішні інвестиції гальмуються нерозвинутістю вітчизняного фондового ринку, а також станом банківської системи України. В результаті цього, питання залучення інвестиційних ресурсів з-за кордону є досить актуальною вже протягом довготривалого періоду часу. Досягти ефективності можна за допомогою проведення процесу інвестування у вже сформовані організаційно-економічні структури. Такий варіант розв'язку проблеми може запропонувати міжнародне спільне підприємство. А саме одна з його складових – спільні підприємства.

Законодавство України виділяє спільну підприємницьку діяльність як один із видів зовнішньоекономічної, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами [3].

Спільне підприємництво на сьогодні є явищем актуальним та позитивним, оскільки спільні підприємства дають значні інвестиції та нові технології управління, стимулюють процес виробництва конкурентоспроможної продукції, полегшують її вихід на міжнародні ринки.

Дослідженням розвитку спільних підприємств у теоретичному і практичному аспектах розглядаються такими вітчизняними і зарубіжними авторами як К. Барроу, О. Гаврилшин, Д. Діксон, П. Друкер, І. Жилаєв, А. Кісельов, В. Колот, В. Савчук, С. Соболев, В. Хойер, А. Хоскінг, Г. Щербань та інші.

Розвиток спільного підприємництва на території України бере свій початок із часів так званої перебудови, коли в останні роки існування СРСР відбувалася дезінтеграція монолітної колись адміністративно-командної економічної системи. Юридичною підставою для створення СП був Указ Президії Верховної Ради СРСР від 13 січня 1987 р. «Про питання, пов'язані зі створенням на території СРСР та діяльністю спільних підприємств, міжнародних об'єднань та організацій за участі радянських та іноземних організацій, фірм та органів управління». Причому створення спільного підприємства розглядалося саме як інструмент демонту-

вання бюрократичного «соціалізму», протидії спротиву реформам з боку компартійної номенклатури.

На думку В. Хойера і А. Хоскінга, спільне підприємство – це об'єднання інвестицій, як правило, у формі юридичної особи, приналежне двом і більше особам, одна з яких є представником іноземної держави, що утворене на території держави-реципієнта для здійснення міжнародної підприємницької діяльності через якісне задоволення потреб споживачів і одержання прибутку [4].

Спільні підприємства є однією з форм найпрогресивніших комплексних форм довготермінового економічного, науково-технічного співробітництва, що ґрунтується на об'єднанні спільних інтересів, капіталів, раціоналізаторських пропозицій, маркетингових досліджень іноземних та вітчизняних підприємців та доповнює торгово-економічні відносини. Спільні підприємства є найбільш розвиненим видом спільної підприємницької діяльності.

Створення спільних підприємств ґрунтується на теоріях, які пояснюють мотиви вкладання прямих іноземних інвестицій. Їх умовно можливо поділити на два напрями: перший – теорії, що пояснюють іноземні інвестиції прагненням фірм до мінімізації витрат і максимізації прибутку; другий – теорії, які базуються на тому, що головними цілями іноземних інвесторів є прагнення фірм до росту і розширенню своїх ринків.

Перший напрям теорій ґрунтується на тому, що підприємці прагнуть до мінімізації витрат і максимізації прибутку. Це мотивує підприємців направляти свої капітали до дешевих джерел сировини або робочої сили, розширенню ринків збуту на основі досягнення технічних та технологічних переваг [1]. Для іноземних інвесторів найбільш важливою метою можливо є зростання, а рентабельність як міра часу.

Українська держава здійснює регулювання порядку створення, діяльності та ліквідації спільних підприємств відповідно до численних законів, які стосуються проблематики інвестицій, передусім іноземних, взагалі зовнішньоекономічної діяльності, діяльності підприємств та господарських товариств.

Нині більшість спільних підприємств створюються тому, що фірми-партнери відчувають нестачу того чи іншого виду ресурсів, необхідного для прибуткової реалізації виробничого або ринкового потенціалу. Це можуть бути фінансові ресурси, виробничі потужності, сировинні матеріали, технології, патенти, управлінські кадри, інформація тощо.

Ринкові мотиви спільного підприємництва дають змогу партнерам розширити збутову мережу,

збільшити економію на масштабах за рахунок нарощування обсягів виробництва та більш оперативного розподілу накладних витрат тощо.

В умовах суверенного економічного розвитку необхідність утворення і диверсифікації діяльності спільних підприємств в Україні диктується такими головними факторами. По-перше, поглибленням загальносвітових процесів інтернаціоналізації, транснаціоналізації і глобалізації виробництва товарів і послуг, фінансово-кредитних відносин і створення на цій основі глобальних і регіональних економіко-технологічних систем і структур. По-друге, переходом до відкритої економічної системи, яка об'єктивно повинна залучати щоразу більше світогосподарських факторів і джерел для власного прогресивного розвитку. По-третє, потребами розв'язання завдань щодо ринкового реформування економіки, створення конкурентного середовища, подолання кризових явищ (насамперед в інвестиційно-виробничій сфері), структурної перебудови, удосконалення торговельних і платіжних відносин України із зарубіжними партнерами тощо.

Сьогодні СП функціонують переважно у таких галузях, як внутрішня торгівля (22,4%), харчова промисловість (14,5%), машинобудування і металообробка (12,8%), чорна і кольорова металургія (5,0%), зовнішня торгівля (4,4%), транспорт і зв'язок (4,1%), легка промисловість (4,0%), хімічна промисловість (3,9%), будівництво (3,7%). Найбільша кількість СП зосереджена у м. Києві, Львівській, Одеській, Дніпропетровській, Закарпатській областях. Питома вага внесків іноземних інвесторів у статутні фонди СП оцінюється у 80% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Найбільше спільних підприємств функціонує у промисловості – 1828, або 1/4 від їх загальної кількості, у торгівлі й громадському харчуванні – 30706 (42,8%) і будівництві – 584 (8,1%). Відносно низького залишається питома вага спільних підприємств, що функціонують у сільському господарстві, хоча потенційні можливості даної галузі оцінюються як досить високі.

Діяльність спільних підприємств супроводжується рядом проблем в їх діяльності, ми спробували визначити їх за сферами діяльності:

Маркетинг:

- відсутність належного транспортного забезпечення для підтримання зв'язків зі споживачами продукції підприємства;
- недостатня кількість огртехники для обробки й аналізу інформації;
- слабка проінформованість державних установ з питань щодо тенденцій розвитку світового ринку за напрямками, які стосуються діяльності СП;
- недостатню обізнаність спеціалістів з питань організації маркетингових досліджень;
- нестабільність ринкових відносин в Україні, що ускладнює запровадження методів маркетингових досліджень.

Виробництво:

- труднощі із впровадженням нової технології через перепони, які ставлять митні служби та центр стандартизації при закупівлі імпортного обладнання;

- відсутність в ряді випадків реакції з боку постачальника обладнання на акт рекламації;
- невідповідність у темпах розвитку технологій на СП та підприємствах-суміжниках;
- труднощі, пов'язані з комп'ютеризацією виробничого процесу;

- недосконалість виробничого процесу у зв'язку з відсутністю оборотних засобів, комплектуючих, запчастин для обладнання;
- підвищення собівартості виробництва у зв'язку з подорожчанням електроенергії і бензину.

Кадрове забезпечення:

- висока плінність кадрів;
- низька професійна підготовленість, відсутність кваліфікованих фахівців, які відповідали б міжнародним стандартам;
- невідповідність розміру оплати необхідному рівневі соціального забезпечення.

Матеріально-технічне забезпечення:

- труднощі, пов'язані з пошуком оптимального каналу МТЗ;
- нестабільність цін на ресурси;
- висока вартість та низька якість комплектуючих виробів;
- відсутність оригінальних запчастин для здійснення належного сервісного обслуговування продукції;
- перебої у поставках ресурсів (порушення умов договору).

Фінансове забезпечення:

- високі процентні ставки за кредит і відсутність виваженої кредитної політики;
- складна процедура оформлення кредиту із зарубіжного банку;
- нерозробленість механізму фінансового лізингу на СП;
- поступове вичерпування джерел фінансування (відсутність прибутку, оборотних коштів);
- високий ступень відповідальності за фінансових ризик перед іноземним інвестором.

Управління:

- конкурентна боротьба між СП і вітчизняним засновником на ринку відповідної продукції;
- невизначеність функцій управлінського персоналу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кахович О. О., Кахович Ю. О. Мотиви створення спільних підприємств як одного з видів зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 6 (березень). С. 38-40.
2. Кісельов А. П. Основи бізнесу. К.: Вища школа, 1998. 191 с.
3. Скриль В. В., Булка І. П. Спільні підприємства: тенденції та проблеми розвитку. *Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2012. № 36. С. 115-119.
4. Хойер В. Как делать бизнес в Европе? М.: ПКИ, 1999. 349 с.